

Lustrum

Sollemnia aedificii a. D. MCMXI inaugurati

Separatum

Lustrum

Ménesi út 11–13.
Sollemnia aedificii a.D. MCMXI inaugurati

Ediderunt
László Horváth, Krisztina Laczkó, Károly Tóth,
et
András Péterffy (Appendix)

Typotex Kiadó–Eötvös Collegium
Budapest, 2011

Sumptibus NKA

nka
Nemzeti Kulturális Alap

© Auctores et compositores, 2011
ISBN 978 963 279 441 9

Lócsi Levente

Takács László

Tisztelt Collegium! Tisztelt Vendégek, Hölgyeim és Uraim!

Mindenekelőtt engedjék meg, hogy megköszönjem a felkérést és a lehetőséget, hogy a Collegium Ménesi úti épülete felavatásának centenáriumán szólhatok Önökhöz.

Amikor megkaptam igazgató úrtól a meghívást, hogy a mai ünnepi alkalommal a Collegium egykori, még élő igazgatói között magam is emlékezzem, bevalom őszintén, igencsak gondolkodóba estem. Ugyan miről is kellene beszélnem? Mivel csak hozzávetőleg vázolta, mire is számít, emiatt aztán némileg a magam feje után megyek, és elképzelhető, hogy mindaz, amit itt elmondok, sem ünnepi, sem emelkedett nem lesz.

Igazgatói működésem közel nyolc éve még nem tűnt a távoli múltba, hiszen alig több mint egy esztendővel ezelőtt még én álltam az intézmény élén, így a diákság jelentős része még jól ismerhet és emlékezhethet, a gólyák pedig bizonyára hallottak rólam jót-rosszat, így talán senki sem kíváncsi arra, hogy az elmúlt évtized miként is telt – az én szemszögemből. A továbbiakban, a rendelkezésemre álló idő alatt nem is annyira az igazgatóságomról fogok beszélni, hanem általában arról, ami Eötvös collegista diákként, majd igazgatóként, végül volt igazgatóként az Eötvös Collegiummal kapcsolatban kikristályosodott bennem, ami némi magyarázattal is szolgál arra, milyen – nagy szó – filozófia jegyében képzeltem el kilenc évvel ezelőtt a Collegium vezetését.

100 esztendeje, a Collegium ezen épületének ünnepélyes megnyitását Eötvös Loránd, a kurátor azt mondta, hogy „ez a kollégium a bizalom alapkövének épült, s mi erős hittel bízunk abban, hogy ez az alapkövön fog ingadozni”. Mindig is foglalkoztatott a kérdés, pontosan mire is gondolt Eötvös, amikor ezekkel a szavakkal jellemezte az alapítást, a megnyitást és a továbbfejlődés szándékát. Ma azt gondolom, ez a bizalom egyszerre szólt mindenkire – szinte mindenkire: a kormányzati áldozatvállalás azért, hogy tehetséges fiatal emberek kibontakoztassák képességeiket, és a legnagyobbakra legyenek hivatottak, a legmélyebb bizalomból és bizakodásból fakadt. Hogy az igazgató, a tanárok méltók erre a feladatra, szintén aligha valósulhatott meg máshogy, mint őszinte bizalomból. Ha egy elitkollégium lehetőséget kap a megalakulásra és a működésre, ha kiválasztott kevesek több lehetőséget, jobb körülményeket kapnak, az is abból a bizalomból fakad, amelyet a majdani kamatokért, a majdani szolgálatért hitelbe kapnak.

A régi Collegium sikerét részben ez a bizalom és a bizalomból fakadt széles körű támogatás garantálta. Ez a bizalom azonban a második világháborút követő évek alatt gyorsan szerteporladt, semmivé foszlott. Dicstelen események követték az egymás iránti bizalom végleges eltűnését: eltűnt a bizalom a társadalomból és a kollégiumból, minden kapcsolatból. A bizalmatlanság és gyanakvás halálos méregként diffundált szét minden szervezetben. És ez megpecsételte a kollégium sorsát is: a bizalmatlanság ideje nem tudott mit kezdeni a bizalom intézményével.

Míg a Collegium az alapítás évétől kezdve a kommunista hatalomátvételig a politikai támadások ellenére is, igazi vetélytárs nélküli fényes csillag volt a magyar felsőoktatás egén, addig 1945 után a megváltozott világban hirtelen társtalanul és idegenül érezte magát. Alkalmazkodni nem akart, és azt hiszem, nem is tudott. A megszüntetés, feloszlás végül szinte megváltás volt a hosszúra nyúlt agónia végén, kegyelemdőfés – a szó eredeti értelmében. Sokáig azt hittem, hogy könnyen meg lehet teremteni a kontinuitást a régi és a mai Collegium között. Ma már szkeptikus vagyok. Az 1895-ben alapított Eötvös Collegium története 1950-ben, jobban mondva az első, kommunista alapszervezet által kezdeményezett eltávolítással lezárult, nagyjából akkor, amikor Keresztury Dezső igazgató lemondott.

Az 1956-ban újraindult kollégium még a bizalmatlanság és a bizalom dichotómiájában fogant. Vagy még inkább a bizakodásban. Akik építkezni kezdtek, bizakodtak, hogy egyszer majd újra eljön a bizalom ideje. A bizalmatlanság azonban túl mélyen ivódott bele a csontokba ahhoz, hogy néhány év vagy évtized alatt föl-szívódjék. Itteni diákéveim egyik legmeghatározóbb élménye a kölcsönös bizalmatlanság lett. Nem akarok régi sebeket fölszakítani. Amit mondok, mindaz csak olyan, mintha szimptomák fényképeit mutogatnám egy patológiai könyvből.

Amikor bízunk kellett volna egymásban, hogy a társadalom bizalmát is megnyerjük, akkor bízunk a legkevésbé. A régi Collegium és az újjászervezett kollégium tagjai nem bíztak egymásban, gyanakodva méregették egymást. A rendszerváltás idejének kollégistái nem bíztak a közvetlenül előttük járó generációkban; diák a diákban, diák az igazgatóban, tanár a diákban. A bizalmatlanság hálójába tekeredve értékes évek mentek veszendőbe. A Collegium a kilencvenes évek elején még mindig a bizalmatlanság régi kórjával küzdött, miközben hosszú távú megoldást lehetett volna találni – ma így látom –, sőt kellett volna találni az Eötvös Collegium kétségtelenül létező gondjaira.

A bizalomra épült régi Collegium, megszolgálva a támogatást, korszerű, minden szempontból az itt folyó munkához nélkülözhetetlen feltételek közt működhetett. Az esztétikum és a funkcionalitás szép egységeként tervezte meg Alpár Ignác az épületet – a családrendszernek megfelelő szobaelrendezéssel, gazdag

szakkönyvtárral, konyhával, ebédlővel, szép önállósággal – aki nem akart, annak hónapokig ki sem kellett mozdulnia innen.

Diákként és igazgatóként viszont azzal kellett szembesülnöm, hogy a Collegium épülete már-már alkalmatlan arra, hogy falai között magas színvonalú eredményes munka folyjék. A kollégium épülete jelen állapotában a legkevésbé sem alkalmas ahhoz az elmélyült munkához, mint száz évvel ezelőtt – ez volt első igazgatói tapasztalatom. Azonkívül, hogy a belső berendezés, a fűtés, az elektromos hálózat elavult (remélhetőleg ezek a problémák egy része az elnyert miniszteri támogatásból megszűnik), az utolsó felújítás 1984-ben a késő Kádár-kori szocializmus örök retrodizájnjának jegyében történt: linóleumpadló az egykor díszes járólappal borított folyosókon, hogy minél kényelmesebb legyen rajtuk papuccsal végigcsoszogni (Alpár Ignác aligha így képzelte), és a vidéki kultúrházak lambériáit idéző berendezés itt a tornateremben: ezek a székek – senkit se tévesszenek meg! – sajnos csak kölcsönben vannak itt. És az avultság érzését csak fokozza a folyamatos pénzhiány: ha évekkal ezelőtt a diákokkal együtt nem festjük ki az épületet, akkor most talán szürkés-sárga folyosókon kellene járkálnunk.

Tarthatatlan – fogalmazzunk finomabban –, képtelen állapot, hogy jelenleg három-három diák szorong egy-egy szobában, amikor nálunk szerencsésebb vidékeken már nagyítóval is alig lehet olyan kollégiumi szobát találni, amelyben egynél több férőhely van. Jól emlékszem, hogy amikor 2002-ben a következő évben „bölcс döntés” eredményeként megszüntetett Nemzeti Kollégiumokért Közalapítvány pályázati támogatásával az összes lelakott ágyat kicseréltük kényelmesebb, nagyobb ágyakra, egyesek azért morogtak, hogy emiatt még kevesebb szabad terük lesz a szobában. Szomorú tapasztalat volt, hogy a harmadik évtől kezdve nagyon sokan költöztek ki a kollégiumból: legtöbb esetben bejáró kollégisták maradtak, mert az intézmény, a közösség idekötötte őket, a feltételeket azonban kényelmetlennek találták. Persze, mondhatja bárki, még így is messze jobb itt a helyzet, mint más diákotthonokban, amelyek közül a régiek még lelakottabbak, az újak pedig falanszterjellegűek a profitmaximalizálás miatt. Nekünk azonban nem méricskélgni kell, hanem az Eötvös Collegiumhoz méltó feltételeket teremteni. Mert a név még mindig márkanév: egy diák, aki felvételi nélkül szeretett volna kollégista lenni, egymillió forintot ajánlott fel nekem magánlevélben, hogy a kollégiumba költözhessen – mindezt azzal az indokkal, hogy az épületre ráférne a fölújítás.

Mindez persze addig így marad, amíg nem lesz a Collegium méltó módon finanszírozva. Most nyilván nincs lehetőség nagyszabású modernizálásra, de jelenleg az épület eladásának a veszélye sem fenyeget.

De vessünk egy pillantást arra, mi van az épületben. Nézzünk néhány anomáliát: először is aligha van a világon még egy ilyen viszonylag kis épület,

amelyben két egymástól teljesen független könyvtár működne. Tudom, hogy a két könyvtár genezise az abszolút értékmentés jegyében fakadt. Az Akadémia Irodalomtudományi Intézete és az ELTE Eötvös Collegiuma olyan sziami ikerpár, amelyek a könyvtárnál vannak összenőve. Jelenleg nincs olyan sebész, de még orvoscsoport sem, amelyik bátran vállalkoznék a szétválasztásukra. A jelen helyzetben óhatatlanul szükséges a szimbiózis, ám a mai, nyugodtabb légkörben folytatni kell a közös gondolkozást: hogy lehet további előnyöket nyerni ebből az együttélésből, és ha lehet, az anomáliákat kiiktatni a rendszerből.

Söprögessünk azonban inkább a magunk háza táján. Azt tapasztaltam, hogy a bizalmatlanság logikája szerinti gondolkozás súlyos öröksége maradt a Collegiumnak a III. évezred elejére is. Egyáltalán nem nevezhető természetes dolognak, hogy tíz év alatt (1991 és 2001 között) öt igazgatót és egy ügyvezető igazgatót fogyasztott el a Collegium, akik között van, aki el sem jött a mai alkalomra. Hogy mindez így alakult, annak okai nem az igazgatók alkalmasságában/alkalmatlanságában keresendők. Biztos vagyok benne, hogy a bizalmatlanság a legjobb szándékokat is porrá őrli, a legnagyobb barátság lángját is kioltja.

Amikor tehát – sokak bizalmából, sokak fanyalgása mellett – igazgató lettem, belső vezérlőelvként azt tűztem ki magam elé, hogy szakítanom kell a bizalmatlanság oly emésztő logikájával. Hogy a régi és az új kollégium tagjai egyaránt itthon érezzék magukat; hogy a diákság ne ellenséget lásson bennem, aki azért vagyok, hogy legszebb kezdeményezéseit megfojtsam, hanem partnert, aki csak a vadhajtásokat igyekszik nyesegetni. Törekvésem, talán, remélem, nem volt teljesen hiábavaló. A bizalmatlanság nyomai persze még nem tűntek el maradéktalanul, de a remény fölcillant, hogy a Collegium visszakerülhet a bizalom alapjaira. Ehhez azonban föl kell számolni, át kell alakítani a Collegium szervezetén belül a bizalmatlanságban fogant intézményeket. Eljött az idő, hogy közös gondolkodás induljon arról, hogy lehet ütőképesebb és korszerűbb szervezetet alkotni a közel húsz éve működő, akkor ideiglenesnek szánt formák helyébe. Amíg igazgató voltam, nem vettem föl ezeket a kérdéseket, hogy az esetleges félremagyarázásokat, szándékos félreértelmezéseket elkerüljem. De most itt az alkalom, hogy néhány példát mondjak: át kell gondolni, így és ilyen formában van-e szükség kuratóriumra, és nem lenne-e jobb valamiféle tudományos tanács fölállítása. Úgy éreztem, felelősségvárás volt, amikor a kuratórium döntött olyan személyi kérdésekről, amelyről az igazgatónak vagy egy tudományos tanácsadó testületnek kellene döntenie. Aztán itt van az igazgatóválasztás bonyodalmas és – szerintem – nem kevésbé megalázó procedúrája. Vagy a számos párhuzamosság. Szükséges bizonyos funkciók megerősítése, a Baráti Kör szerepének tisztázása.

Az 1991–1992-ben létrejött kompromisszumok után, az elfogadott status quo-val mindenki föllélegzett. De a status quo-hoz való makacs ragaszkodás olykor egyenlő a lehetőségek elszalasztásával. Már kívülállóként, aki már csak két dátum (2001–2009) a Collegium történetében, arra biztatom a jelen lévő érintetteket, hogy kezdődjék el, és ne szűnjék meg a Collegium korkívánalmakhoz való alakítása, folytatódjék a visszatérés a bizalom alapkövéhez, mert amíg nem jutunk oda, addig csak vágyálom marad, hogy az épületben, amely 100 éve áll, a magyar felsőoktatás egyik legsikeresebb intézménye történetének kontinuitása ne pusztá szó, hanem eleven valóság legyen. Ezt a bizalmat kívánom mindannyiunknak.

Köszönöm, hogy meghallgattak.

Tartalomjegyzék

<i>Laudationes externorum</i>	9
René Roudaut	11
François Laquièze	14
Monique Canto-Sperber	15
Salvatore Ettore	16
Andrea Ferrara	18
Chiara Faraggiana di Sarzana	21
P. J. Rhodes	23
Herwig Maehler	24
Chris Carey	26
Mike Edwards	28
Shawn Gillen	29
Nikolaus Hamm	32
Elisabeth Kornfeind	34
Leonore Peer	36
Christian Gastgeber	38
Hermann Harrauer	42
Herbert Bannert	45
Jana Grusková	46
Christine Glaßner	47
August Stahl	48
Javier Pérez Bazo	50
Alicia Gómez-Navarro	52
 <i>Laudationes Hungarorum</i>	 57
Réthy Miklós	59
Hoffmann Rózsa	61
Dux László	65
Mezey Barna	67
Szepessy Tibor	70
Hiller István	73
Keszei Ernő	74
Dezső Tamás	76
Kozma László	77

Soós Anna	79
Pintér Károly	82
Kátai Zoltán	84
Körmendy Mariann	85
Karsai György.....	87
Kincses János	90
<i>Rectores</i>	93
Conspectus	95
Gerevich Tibor: Az Eötvös Collegium története – Bartoniek Géza (1854–1930)	96
Kiss Jenő: Gombocz Zoltán életéről és munkásságáról	103
Markó Veronika: Szabó Miklós	113
Nagy János: Keresztury Dezső	126
Pál Zoltán: Lutter Tibor	132
Szijártó István: A világra nyitott ablak	136
Vekerdy József	145
Bertényi Iván: Igazgatói működésem az Eötvös József Collegiumban (1993–1996) . . .	147
Bollók János.....	149
Takács László	154
<i>Historica • Res gestae</i>	161
Gángó Gábor: Eötvös József és barátai egyetemi éveiről, különös tekintettel a politikatudományi képzésre	163
Garai Imre: A magyar középiskolai tanári szakma kialakulása	176
Tóth Magdolna: „A budai parti ígéretföldje”	203
Kovácsik Antal: Az Eötvös Collegium Ménesi úti épületének felavatása a korabeli sajtó tükrében	211
Markó Veronika: Hogyan lett az Eötvös József Collegium könyvtárából az Irodalomtudományi Intézet Eötvös Könyvtára?	220
Szojka Emese: Fülep Lajos néprajzi gyűjteménye	236
Kucsman Árpád: Kémikusok a régi Eötvös Collegiumban	272
Győri Róbert: A múlttal való tudományos leszámolás – Eötvös collegista geográfusok az 1950-es években	288
Czifrusz Márton: Helyek és pozíciók újraírása – Wallner Ernő, Lettrich Edit és a hazai szociálgeográfiai iskola viszonya Mendöl Tibor örökségéhez	312
Tóth Károly: Művészettörténészek az Eötvös Collegiumban (1896–1950).....	328
Ritoók Zsigmond: Klasszika-filológia az Eötvös Collegiumban.....	345
Kucsman Árpád – Liptay György: Eötvös-kollégisták a Fasori Gimnázium tanári karában	348
Kapitány Adrienn: Az 1950-es évek a Kollégium történetében.....	365

Marafkó László: Nagyhatalmak ugratása, avagy groteszk lapok az Eötvös Kollégium félmúltjából	378
Dénes Iván Zoltán: Diákmozgalom Budapesten 1969-ben	383
Bakos István: Emlékeim a kollégista Kilencekről	401
ifj. Arató György: „Szabadság a jelszavunk” Március 15-e az Eötvös Kollégiumban, 1955–1984	410
Szabics Imre: Az Eötvös József Collegium és az École Normale Supérieure	419
Nemes Tibor: Az Eötvös Collegium és az École Normale Supérieure közötti közvetlen kapcsolatok újraélesztése a 80-as években	428
Bubnó Hedvig: Összefoglaló a collegiumi spanyol nyelvoktatásról, 1992–2010	432
<i>Historica • Magistri</i>	435
Korompay H. János: Horváth János és az Eötvös Collegium	437
Móser Zoltán: Ha a szellem napvilága ragyog	456
Farkas Zoltán et alii: Czebe Gyula élete dokumentumokban	463
Szakály Sándor: Szurmay Lajos, tábornok az Eötvös Collegiumból	553
Szávai János: Gyergyai Albert és az Eötvös Collegium	563
Ress Imre: Hugo Kleinmayr és a germanisztikai oktatás megalapozása az Eötvös Collegiumban	570
Kiss Jenő: Zsirai Miklós	579
Keszthelyi Lajos: Bay Zoltán	596
Pál Zoltán: Keresztury Dezső igazgatósága az állambiztonsági megfigyelések tükrében	599
Keszthelyi Lajos: Faragó Péter	612
Farkas Zoltán: Gyóni Mátyás	617
Papp István: Kettős ügynök – Nagy Péter, Szabó Dezső és az állambiztonság	625
Balogh Elemér: Szász Imre versus Brusznai Árpád	638
Bottyán Gergely: Antal László és a mai magyar nyelvtudomány	643
Dörnyei Sándor: Emlékezés Tomasz úrra	648
Ifj. Tomasz Jenő: Tomasz úr és az Eötvös Collegium	653
<i>Memorabilia</i>	683
„Felújítani azt, ami érdemes” – Beszélgetés Elekfi Lászlóval	685
Tóth Gábor: Az idő sodrában	709
Lekli Béla: Az Eötvös Kollégium az 1956 utáni években	836
Gereben Ferenc: Egyetemi évek (1962–1967)	838
Kósa László: Az Eötvös Kollégiumban éltem én is (1963–1967)	861
Bakos István: Az Eötvös Kollégium autonómiaöregvései és Baráti Körének megalakítása	889
Galántai Ambrus: Szubjektív történelem	899

Studia Germanica 923

Balázs Sára: "Freiwillig dient der Geist":

Germanistik in der Veranstaltungsreihe des Lustrum Saeculare Collegii 925

Eve-Marie Kallen: Dezső Keresztury als Kulturvermittler und Pädagoge

und das Eötvös-Collegium 928

August Stahl: „Schlussstück”. Rilkes Sicht und Deutung des Todes 944

Frank Baron: Die Entstehung des Faust-Mythos im 16. Jahrhundert 962

Christine Glaßner: Zur handschriftlichen Überlieferung der Visiones Georgii 967

András F. Balogh: Schlacht der Stereotype in der Vngrischen

Schlacht des Jacob Vogel 975

Ilona Feld-Knapp Cathedra Magistrorum – Lehrerforschung.

Lehrer-Denken und Lehrer-Wissen 982

Géza Horváth: Elmar Tophoven, der Begründer des Europäischen

Übersetzer-Kollegiums 997

Anita Czeglédy: „Schutzmarke: der Steg.”

Interkulturalität in Márton Kalász' Lyrik 1006

Studia Slavica 1021

Katalin Kroó: Slawistik in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1023

Urs Heftrich: Lew Tolstoi und Anton Tschechow: Zum Doppeljubiläum 2010 1025

Bettina Kaibach: Raum für Nostalgie: Steppe und Prärie in Anton Čechovs Step'

und Willa Cathers My Ántonia 1032

Wolf Schmid: Eventfulness and Context 1052

Studia Classica 1065

Tamás Mészáros: Klassische Philologie in der Veranstaltungsreihe

des Lustrum Saeculare Collegii 1067

Mike Edwards: The Application of Criticism to Textual Criticism 1069

Herwig Maehler: Pindar und die Tyrannen 1076

P. J. Rhodes: The Erxadieis inscription 1084

Artes 1093

Teleki Pál, a Collegium kurátora (1920–1941) 1095

Epikus és komikus collegiumi enumeráció 1935-ből – Közreadja: Takács László 1100

Farkas Zsuzsa: Fotótörténeti adalékok az Eötvös Collegium archív fotóiról 1119

Sütle Ágnes Katalin: Az Eötvös Collegium épülete 1137

Havas László: Hadrianus mint Pseudo-Alexandros? 1146

Sántháné Gedeon Mária: Kultúraközi kommunikáció: magyarságkép az angol mint lingua franca tükrében	1156
Csuday Csaba: Az irodalom: „negatívan élni”	1161
Szlukevényi Katalin: Kollégisták, költők, korszakok: szépirodalmi hagyományok az Eötvös Collegiumban	1165
<i>Membra et alumni</i>	1179
<i>Pro patria defuncti</i>	1211
Tartalomjegyzék	1215
Appendix – Mellékletek jegyzéke	1221

Kedves Olvasó!

Önre gondoltunk, amikor a könyv előkészítésén munkálkodtunk. Kapcsolatunkat szorosabbra fűzhetjük, ha belép a *TypoKlubba*, ahonnan értesülhet új kiadványainkról, akcióinkról, programjainkról, és amelyet a www.tygotex.hu címen érhet el. Honlapunkon megismerkedhet kínálatunkkal is, egyes könyveinknél pedig új fejezeteket, bibliográfiát, hivatkozásokat találhat, illetve az esetlegesen előforduló hibák jegyzékét is letöltheti.

Kiadványaink egy része e-könyvként (is) kapható:

www.interkonyv.hu

Észrevételeiket a velemeney@tygotex.hu e-mail címen várjuk.

Kiadja az Eötvös Collegium és a Typotex Kiadó, az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: dr. Horváth László – Votisky Zsuzsa

Tördelte: Vidumánszki László

A borítót tervezte: Tóth Norbert

Terjedelem: 85,6 (A/5) ív

Nyomta és kötötte: Séd Nyomda, Szekszárd

Felelős vezető: Katona Szilvia